

KSH NÉPESSÉGTUDOMÁNYI
KUTATÓINTÉZET

Házasság és élettársi kapcsolat típusai az új évezredben

Murinkó Livia, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet

A Magyar Szociológiai Társaság éves vándorgyűlése

2021. október 29–30.

Motiváció

- Párkapcsolati mintaváltás
- Homogén csoportokként kezelt házások, élettárssal élők leegyszerűsítő felosztása elfedi az élethelyzetek és életutak sokszínűségét
- „Házassodási boom” értelmezése

Élettársi kapcsolat egyre kifinomultabb tipológiái

- Házassághoz való viszony és az elköteleződés mértéke alapján (pl. Rindfuss & VandenHeuvel 1990):
  - Egyedülálló életforma alternatívája
  - Próbaházasság
  - Házasság előszobája
  - Házasság alternatívája
- Kapcsolat várható hossza és kimenete szerint (Casper & Bianchi 2002)
- Gyermekvállalás differenciáló hatása (pl. Manning 1993, Raley 2001)
- Együttélés hossza, a házasságkötés valószínűsége és a gyermekek érintettsége alapján (Heuveline & Timberlake 2004)
- Szubjektív elemek beépítése (pl. Rault & Letrait 2005, Hiekel et al. 2014):
  - házasságkötési szándék
  - gyermekvállalási szándék
  - házassággal kapcsolatos attitűdök
- Anyagi helyzet figyelembe vétele (Hiekel & Castro-Martin, 2014; Hiekel et al. 2014)

Házasságban élők tipológiái

- Kevesebb figyelmet kapott
- Direkt és együttélést követő házasság megkülönböztetése
- Előzetes együttélés hossza alapján (Rault & Letrait 2005)
- Gyermekvállaláshoz (fogantatás, első, második vagy többedik gyermek születése) viszonyított időzítés szerint (Holland 2013)

Hazai elemzési gyakorlat

- Élettársi kapcsolatok típusai (Carlson & Clinger 1987, Pongrácz és Spéder 2003):
  - Első házasságkötés előtt/ nőtlenek és hajadonok / „új típus”
  - Házasság felbomlása után/ elváltak és özvegyek / „régi típus”
- Házasságban élők: életkor (Pongrácz és Spéder 2003) és előzetes együttélés alapján

Párkapcsolati forma és társadalmi helyzet közötti kapcsolat elméleti megközelítései

---

- Megváltozott a kérdés: „Ki nem házasodik?” → „Ki házasodik?”
- A gazdaságilag hátrányos helyzetűek számára nem elérhető a házasságkötés és a házasságon belüli gyermekvállalás (Perelli-Harris – Gerber 2011)
- A házasság egyfajta státuszsimbólumként a társadalmilag előnyös helyzetet és a párkapcsolat stabilitását demonstrálja (Cherlin 2004, Ohlsson-Wijk 2011, Billari – Liefbroer 2016)
- Második demográfiai átmenet elmélete: vallásosság háttérbe szorulása, individualizáció, elsősorban a fiatalabb és magasabb társadalmi státuszú személyekre jellemzők az „új” kapcsolati formák (van de Kaa 1987; Lesthaeghe 1996)
- Mo.: élettársak házasságkötése és iskolai végzettsége között pozitív kapcsolat, 2000 óta növekvő társadalmi különbségek, vallásosság szerepe felértékelődött (Murinkó 2021)

Kutatási kérdések

---

1. Milyen jellemző **típusai** különíthetők el a házasságban és élettársi kapcsolatban élőknek?
2. Hogyan **változott** az egyes típusok gyakorisága 2001 és 2016/17 között?
3. Mi jellemzi a házasságban és az élettársi kapcsolatban élők egyes csoportjainak **társadalmi háttérét**?

Adatok és módszerek (1)

- Életünk fordulópontjai panelkutatás 1. (2001) és 5. (2016/17) hulláma
- Alminta:
  - 22–69 éves, házasságban vagy élettársi kapcsolatban él különböző nemű partnerrel
  - Eredeti panelminta (1. h.) és kiegészítő fiatal minta (4h.)
  - Kizárások: hiányos kapcsolattörténet (652 fő)

- Esetszámok:

	1. hullám	5. hullám	Összesen
Házasságban él	8.279	3.753	12.032
Élettársi kapcsolatban él	1.107	1.166	2.273
Összesen	9.386	4.919	14.305

- Keresztmetszeti csoportok kialakítása: látens osztályelemzés (Stata doLCA plugin, Lanza et al. 2018)

Adatok és módszerek (2): csoportképző változók

	Házasságban élők	Élettársi kapcsolatban élők
Párkapcsolati életút	Házasságkötés óta eltelt idő	Együttélés kezdete óta eltelt idő
	Hányadik házasság	Hányadik együttélés
	Élettársi tapasztalat jelenlegi vagy korábbi partnerrel	–
	–	Saját és élettárs családi állapota
	–	Házasságkötési szándék
Gyermekvállalás	Van-e házastárssal közös és/vagy nem közös saját gyermek	Van-e élettárssal közös és/vagy nem közös saját gyermek
	Gyermekvállalási szándék	Gyermekvállalási szándék
	Első gyermekvállalás és első házasságkötés sorrendje	–
Párkapcsolati attitűdök	Házasság idejétmúlt intézmény	Házasság idejétmúlt intézmény
	Teherbeesés esetén fontos megházasodni	Teherbeesés esetén fontos megházasodni

Nem vettem figyelembe: háztartásszerkezet, kapcsolat minősége, anyagi helyzet

A házasságban élők típusai

		1. Hagyományos	2. Hagyományos, gyermek nélkül	3. Friss házás gyermekvállalás előtt	4. Fiatal házás gyermekvállalás közben	5. Újraházasodó, mozaikcsalád	6. Első kapcsolat, mozaikcsalád	7. Kevésbé házasságpárti, gyermekvállalás élettársként
Mióta házas a jelenlegi házastársával?	< 5 éve	0,000	0,001	0,718	0,371	0,171	0,064	0,332
	5–10 éve	0,021	0,029	0,205	0,488	0,141	0,069	0,176
	10+ éve	0,979	0,971	0,078	0,141	0,688	0,868	0,492
Első házasság		0,994	0,872	0,928	0,979	0,008	0,975	1,000
Élettársi tapasztalat	nem volt	0,908	0,826	0,441	0,507	0,492	0,895	0,031
	csak a jelenlegi házastárssal	0,086	0,146	0,482	0,442	0,303	0,073	0,914
	korábbi partnerrel (is)	0,005	0,029	0,077	0,052	0,205	0,032	0,055
Vér szerinti gyermek(ek)	csak házastárssal közös	0,997	0,000	0,000	1,000	0,238	0,010	0,896
	közös és nem közös is	0,002	0,000	0,000	0,000	0,428	0,721	0,084
	csak nem közös	0,001	0,033	0,016	0,000	0,329	0,269	0,020
	nincs gyermeke	0,000	0,967	0,984	0,000	0,004	0,000	0,000
Gyermekvállalási szándék		0,028	0,029	0,810	0,666	0,052	0,063	0,144
Első házasságkötés...	első terhesség előtt	0,730	0,004	0,000	0,648	0,702	0,005	0,055
	első terhesség alatt	0,259	0,000	0,000	0,342	0,221	0,000	0,208
	első születés után	0,012	0,000	0,000	0,010	0,069	0,995	0,737
	nincs gyermeke	0,000	0,996	1,000	0,000	0,008	0,000	0,000
A házasság idejétmúlt intézmény, egyetért		0,094	0,107	0,052	0,083	0,085	0,089	0,179
Teherbeesés esetén fontos megházasodni		0,712	0,742	0,656	0,697	0,653	0,714	0,479
Gyakoriság (%)		68,2	2,9	4,4	9,8	8,1	2,4	4,2

A házasságtípusok gyakoriságának változása

	1. hullám (2001)	5. hullám (2016/17)	Változás (regressziós modell)
1. Hagyományos	69,9	69,0	Neg.
2. Hagyományos, gyermek nélkül	2,8	3,1	—
3. Friss házas gyermekvállalás előtt	4,4	4,7	Poz.
4. Fiatal házas gyermekvállalás közben	9,0	8,4	Poz.
5. Újraházasodó, mozaikcsalád	8,6	8,5	Neg.
6. Első kapcsolat, mozaikcsalád	2,9	0,7	Neg.
7. Kevésbé házasságpárti, gyermekvállalás élettársként	2,5	5,6	Poz.
Összesen	100,0	100,0	

Házasságtípusok társadalmi háttere

	1. Hagyományos	2. Hagyományos gyermek nélkül	3. Friss házas gyermekvállalás előtt	4. Fiatal házas gyermekvállalás közben	5. Újraházasodó, mozaikcsalád	6. Első kapcsolat, mozaikcsalád	7. Kevésbé házasságparti, gyermekvállalás élettársként
Életkor	+ összefüggés	40+	—összefüggés	— összefüggés	50+	30+	— összefüggés
Lakóhely	kistelepülés	Budapest	nagyváros	—	város	—	város
Nemzetiség	nem roma	nem roma	nem roma	nem roma	—	roma	roma
Iskolai végzettség	—	—	—	—	—	alapfok	alapfok
Szubjektív anyagi helyzet	n-alak	—	+ összefüggés	anyagi gond nem	U-alak	anyagi gondok	anyagi gondok
Vallásosság	vallásosabb	kevésbé vallásos	vallásosabb	—	kevésbé vallásos	—	kevésbé vallásos
Házasságon kívül született	— összefüggés	—	—	— összefüggés	+ összefüggés	—	+ összefüggés
Szülők válása	— összefüggés	—	— összefüggés	—	+ összefüggés	—	+ összefüggés

Csoportonként futtatott lineáris regressziós modellek eredményei, statisztikailag szignifikáns különbségek; egyéb kontrolltényezők: nem, régió, munkaerő-piaci helyzet

Az élettársi kapcsolatban élők típusai

		1. Házasság előszobája	2. Gyermek- vállaló bizonyta- lan	3. Mozaik- családos házasság előszobája	4. Nem újraháza- sodó mozaik- családos	5. Sorozatos élettárs	6. Házasság alternatí- vája	7. "Régi típusú"
Mióta élnek együtt?	< 1 éve	0,200	0,000	0,442	0,045	0,040	0,000	0,057
	1–3 éve	0,390	0,111	0,492	0,144	0,231	0,002	0,117
	3–10 éve	0,375	0,628	0,066	0,438	0,566	0,262	0,365
	10+ éve	0,035	0,261	0,001	0,373	0,164	0,736	0,462
A jelenlegi az első élettársi kapcsolata		0,823	0,826	0,568	0,906	0,135	0,998	0,855
Családi állapot	nőtlen/hajadon	0,983	0,960	0,339	0,001	0,916	0,938	0,088
	elvált, házas külön élő	0,016	0,040	0,656	0,868	0,084	0,062	0,713
	özvegy	0,000	0,000	0,006	0,130	0,000	0,000	0,199
Élettárs családi állapota	nőtlen/hajadon	0,913	0,929	0,588	0,425	0,654	0,647	0,040
	elvált, özvegy, házas külön élő	0,087	0,071	0,412	0,575	0,346	0,353	0,960
Házasságkötési szándék		0,675	0,530	0,625	0,134	0,173	0,128	0,162
Vér szerinti gyermek(ek)	csak partnerrel közös	0,059	0,957	0,013	0,079	0,158	0,753	0,035
	közös és nem közös is	0,000	0,038	0,054	0,372	0,229	0,059	0,015
	csak nem közös	0,000	0,002	0,768	0,548	0,297	0,012	0,809
	nincs gyermeke	0,941	0,003	0,165	0,001	0,316	0,176	0,140
Gyermekvállalási szándék		0,931	0,500	0,823	0,090	0,283	0,090	0,011
A házasság idejétmúlt intézmény, egyetért		0,132	0,285	0,136	0,347	0,398	0,382	0,188
Teherbeesés esetén fontos megházasodni		0,519	0,147	0,457	0,198	0,140	0,072	0,587
Gyakoriság (%)		28,9	12,2	4,1	15,2	6,4	15,6	17,6

Az élettársi kapcsolatban élők típusai

- Elvi alapon nem tartja fontosnak a házasságkötést (4., 5., 6. típus): 37%
- Még nem házas, de tervben (1, 3): 33%
- Nem zárja ki a házasságkötést: (1, 2, 3): 45%
- Házasságpárti, de nem akar házasodni (7): 18%

Az élettársi típusok gyakoriságának változása

	1. hullám (2001)	5. hullám (2016/17)	Változás (regressziós modell)
1. Házasság előszobája	28,5	28,8	—
2. Gyermekvállaló bizonytalan	9,7	15,9	Poz.
3. Mozaikcsaládos házasság előszobája	4,3	3,0	Neg.
4. Nem újránházasodó mozaikcsaládos	16,3	11,4	Neg.
5. Sorozatos élettárs	4,6	6,1	Poz.
6. Házasság alternatívája	11,8	20,8	Poz.
7. "Régi típusú"	24,8	14,0	Neg.
Összesen	100,0	100,0	

A házasságot nem tervező „régi típusú” élettársak arányának csökkenésével nőtt a házasságkötést nem kizárók aránya (42 – 48%), de az elvi okokból nem házasodók aránya is nőtt (33 – 38%). Többen vállalnak gyereket élettársként (22 – 37%).

Élettárstípusok társadalmi háttere

	1. Házasság előszobája	2. Gyermekvállaló bizonytalan	3. Mozaik- családos házasság előszobája	4. Nem újracháza- sodó mozaik- családos	5. Sorozatos élettárs	6. Házasság alternatívája	7. "Régi típusú"
Életkor	– összefüggés	30–39 évesek	50 alattiak	+ összefüggés	30–49 évesek	40–49 évesek	+ összefüggés
Lakóhely	–	nagyváros	–	–	–	–	–
Nemzetiség	nem roma	–	–	–	–	–	–
Iskolai végzettség	legalább érettségi	legfeljebb érettségi	–	–	–	– összefüggés	–
Szubjektív anyagi helyzet	anyagi gond nem	–	–	–	anyagi gond	anyagi gond, beosztás	–
Vallásosság	igen	–	–	–	maga módján vagy nem	–	–
Házasságon kívül született	– összefüggés	–	– összefüggés	+ összefüggés	–	+ összefüggés	– összefüggés
Szülők válása	–	–	–	–	–	–	–

Csoportonként futtatott lineáris regressziós modellek eredményei, statisztikailag szignifikáns különbségek; egyéb kontrolltényezők: régió, munkaerő-piaci helyzet

Következtetések

- Házasságban élők:
  - Jelentős részük a „hagyományos” családi életpályát követi
  - Friss és fiatal házások társadalmi helyzete viszonylag előnyös
- Élettársi kapcsolatban élők:
  - jóval heterogénebb és többet változott (főként a gyerekvállalással összefüggésben), mint a házások esetében
  - 45% nem zárja ki a házasságkötést, 37% kevésbé házasságpárti
  - erősen életkori különbségek, „cohort replacement”
  - társadalmi-gazdasági háttérrel kevésbé függ össze
- Szelekció a családi életpálya minden átmenete során működhet, pl. ki talál partnert, ki köt házasságot, ki vállal élettársként gyermeket
- Házasság alternatívájának tekinthető együttélés terjedése (Heuverline & Timberlake 2004), gyerekes bizonytalan csoport növekedése hozzájárulhatott a házassági boomhoz

További kutatási tervek

- Korlát: keresztmetszeti elemzés, nem lezárt életutak → erős életkori hatás; egyes csoportok ugyanannak a pályának a különböző szakaszai vagy sem?
- Elemzés továbbfejlesztése:
  - Azonosított élettársi csoportok követése, mi történik velük a későbbi kérdésési hullámokban (házasság, felbomlás, gyermekvállalás)
  - Csoportosítás során háztartásszerkezet, nevelt gyermekek figyelembe vétele

Köszönöm a figyelmet!

murinko@demografia.hu

www.demografia.hu, www.murinko.com

Támogatás:

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíja támogatta.

Az előadás javasolt hivatkozási módja:

Murinkó L. (2021): Házasság és élettársi kapcsolat típusai az új évezredben. Az előadás elhangzott: *A pandémia hatása a magyarországi társadalmasulási folyamatokra: A Magyar Szociológiai Társaság éves vándorgyűlése*. Budapest/online, 2021. okt. 29–30. doi: 10.5281/zenodo.5718120

